

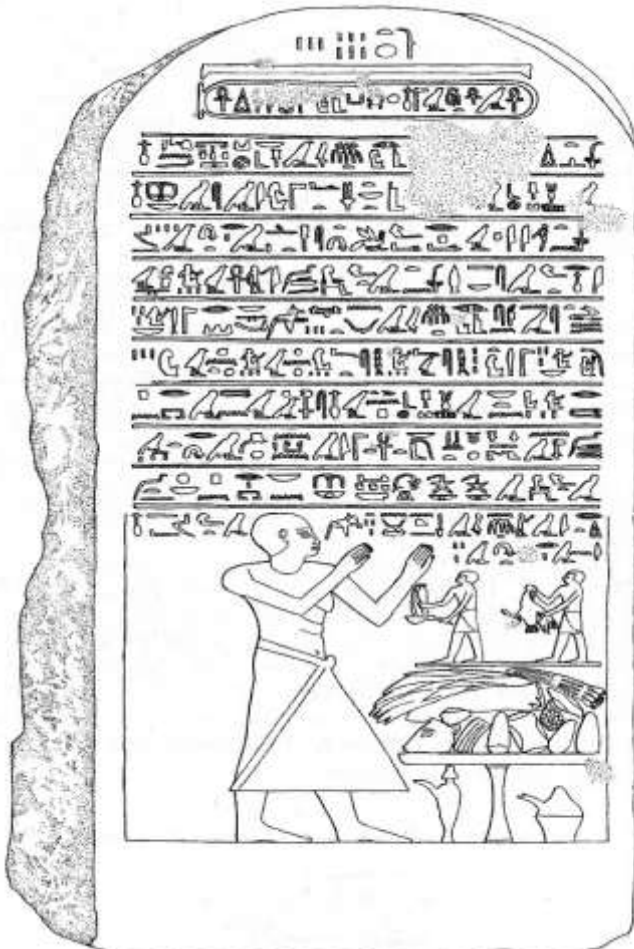
Hoe meer titels hoe beter?

Op veel private monumenten zijn lange reeksen met titels aangebracht. Op de stèle van Emhat uit de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden¹ lezen we bijvoorbeeld de volgende titels:

mry-nsw pw (i)r(y)-p^c(.t) h^ct(y)-^c htmt(y)-bit(y) smr-w^ct(y) (i)m(y)-r htmty.w m^zc ir(y)-nfr-h^z.t m shkr nsw

'...deze geliefde des konings, lid van de elite/de erfprins, de vooraanstaande van actie/de gouvvorst, de zegelbewaarder des konings, de unieke vriend, de ware schatmeester, die behoort tot de diadeem bij het tooien van de koning...'

Afb. 1 De stèle van Emhat

Veel van deze titels vermelden de relatie die Emhat ogenschijnlijk met de koning had. Maar hielden deze titels ook in dat hij ook echt een hoge positie had?

Het grootste deel van de titels van Emhat zijn zogenaamde rang titels; deze zeggen niets over de bestuurlijke functie die de drager had, maar over zijn status aan het hof.

De belangrijkste titel was *(i)r(y)-p^c(.t)* die het beste vertaald kan worden als 'lid van de elite', maar ook vaak wordt vertaald als 'de erfprins'. Deze titel is vanaf de 1ste dynastie bekend en werd oorspronkelijk exclusief gegeven aan de kleine groep mensen rond de koning of de allerhoogste provinciale bestuurders.

¹ De stèle van Emhat, RMO inventarisnummer AP67, afkomstig uit de regering van Senwosret II, 12de dynastie.

De tweede belangrijke titel was $h^c t(y)-^c$ 'de vooraanstaande van actie' of 'de gouvvrorst. In reeksen van titels werd deze altijd direct achter '(i)r(y)-p^c(.t)' geplaatst. De titel werd ook door lokale gouverneurs gebruikt en moet in die context worden vertaald als 'gouverneur' of 'burgemeester'. In dit geval werd het een zogenaamde functie titel en werd het direct voor de eigenaam van de houder van het ambt geplaatst; of voor de belangrijkste titel

'opzichter der priesters'. De titel $h t m t(y)-b i t(y)$ 'de zegelbewaarder des konings' is ook al vanaf de 1ste dynastie bekend en werd gedurende het Middenrijk vaak gebruikt om een koninklijk functionaris mee te identificeren. Als vierde rang titel noemt Emhat zich $s m r-w^c t(y)$ 'de unieke vriend (van de koning)'.

Op basis van deze vier rang titels ontstaat het beeld van Emhat als een hoog geplaatste functionaris die een zeer vriendschappelijke relatie met de koning had.

Nemen we echter een tweetal andere stèles onder de loep dan lijkt een ander beeld te ontstaan. Op de stèle van de nomarch Wepwawetaä, eveneens uit de collectie van het Rijksmuseum van

Oudheden² lezen we direct aan het begin van de tekst de titelreeks $(i)r(y)-p^c(.t) h^c t(y)-^c h t m t(y)-b i t(y) s m r-w^c t(y)$ '...lid van de elite/de erfprins, de vooraanstaande van actie/de gouvvrorst, de zegelbewaarder des konings, de unieke vriend...'

De stèle van de schrijver van het kadaster, accountant van het graan in Opper- & Neder-Egypte, de koninklijk document schrijver, opzichter van de werken in het gehele land Samontu³ begint wederom met dezelfde reeks titels.

Niet alleen op deze en veel andere stèles in diverse collecties valt deze reeks titels te lezen. Ook op de deurposten van graven en sarcofagen wordt deze reeks titels veelvuldig aangebracht.

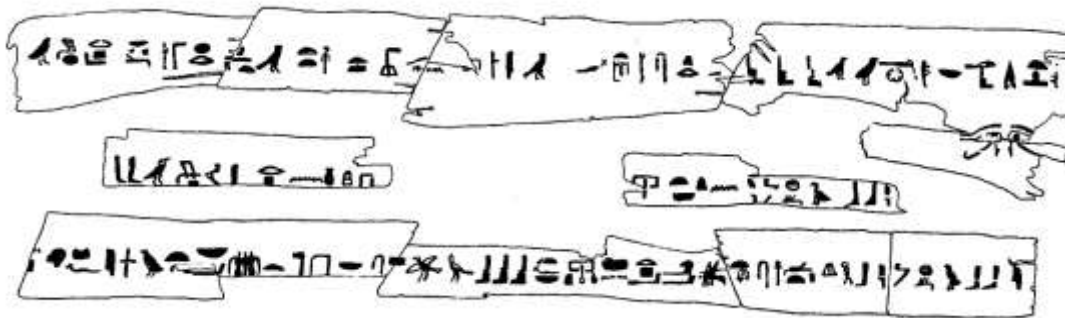
Het lijkt alsof we hier te maken hebben met een reeks titels die voorbehouden was aan de Egyptische elite. Voor Emhat als 'schatmeester' en Wepwawetaä als 'gouvvrorst' lijkt dit nog enigszins op te gaan, maar of Samontu daadwerkelijk tot deze hoogste klasse behoorde is maar de vraag.

Afb. 2 De stèle van Wepwawetaä.

² De stèle van Wepwawetaä, RMO inventarisnummer AP63, afkomstig uit de regering van Senwosret I en Amenemhat II, 12de dynastie

³ De stèle van Samontu, British museum EA828, afkomstig uit de regering van Amenemhat II, 12de dynastie.

De mummiekist van de 'voorleespriester' Bebi plaatst nog meer vraagtekens bij de exclusiviteit van de reeks. Als voorleespriester behoorde Bebi absoluut niet tot de elite; zijn mummiekist bevat echter de reeks '...lid van de elite/de erfprins, de vooraanstaande van actie/de gouvvorst, de zegelbewaarder des konings, de unieke vriend...'.

Afb. 3 Fragmenten van de mummiekist van de voorleespriester Bebi. Afbeelding uit Bonhams auction catalogue: Fine antiquities, July 1996.

Het beeld dat ontstaat is dat deze reeks veelvuldig gebruikt werd door individuen die niet bij de elite hoorden. Een precieze verklaring voor het gebruiken van deze hoge titels door minder hoog geplaatste functionarissen is er niet. Mogelijk werd er een poging ondernomen om zich in het hiernamaals, we hebben hier immers te maken met funeraire objecten, een hogere status toe te bedelen. Er was door deze praktijk dus sprake van een waarde vermindering van deze oorspronkelijk exclusieve titels. Dat deze titels hun exclusiviteit verloren blijkt ook uit het feit dat de echte elite deze reeks minder vaak of zelf geheel niet gebruikten.

De stèle van de vizier Senwosret-anch uit het archeologische museum in Florence⁴ is een voorbeeld van een monument afkomstig uit de bovenste laag van de elite.

Op de stèle is de vizier samen met zijn echtgenote Henutsen en zijn dochter Saatum afgebeeld.

De op de stèle aangebrachte offerformule wordt afgesloten

met: *n k3 n imy-r3 t3t(y) wsr-rs-ḥ*
'...voor de ka van de opzichter van de stad, de vizier, senwosret-anch'.

Ondanks dat er op de stèle voldoende ruimte was om de titel

reeks toe te voegen is er voor gekozen dit niet te doen. Dit is een duidelijke aanwijzing dat de hoge elite het niet nodig achtte om deze reeks toe te voegen.

Mogelijk gaf de titel vizier had al voldoende aanzien. Door deze functie te vervullen maakte Senwosret-anch automatisch deel uit van de elite en de directe kring rondom de koning. Daarom maakten hij en andere leden van de echte elite niet of nauwelijks gebruik van de lange titulatuur reeksen. Meer titels was dus niet beter, ook in het oude Egypte gold 'less is more'⁵.

Afb. 4 De stèle van de vizier Senwosret-anch.

⁴ De stèle van de vizier Senwosret-anch uit het archeologische museum in Florence, 12de dynastie. S. Bosticco-Le Stele Egiziane dall'antico al Nuovo Regno, Museo Archeologico di Firenze (Rome 1959) stèle nr 59.

⁵ Tijdens het Nieuwe Rijk werd het gebruik van de besproken reeks titels weer voorbehouden aan de elite.

Kom veel meer te weten over het Egyptische bestuur, de belangrijkste bestuurlijke titels, de functionarissen en de rechtsspraak. Schrijf je nu in voor de cursus [Het Egyptische bestuur](#).

Zaterdag 17 & 24 maart in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden.